

9. Prirodnine:

A. Od rudstva.

B. Od rastlinstva: a) žito in sočivje; b) kuha; c) zelenje, sadje in vino; d) kupčijske rastline; e) trave in zelišča za krmo; f) lesovje; g) preostanek (prebitek) ali pomanjkanje rastlinskih pridelkov; kam se podajajo in odkod dobivajo.

C. Iz živalstva: a) živina, posebej v mestih, trgih in na kmetih, v primeri k okrajnemu prostoru in prebivalstvu; b) kakošnega in kterelega plemena je živina; c) večkratne živinske bolezni; d) kaka je reja in kakošen vžitek raznih živinskih plemen; e) kam se prodajajo živinski pridelki itd.; f) po čem je živina in drugi živinski pridelek.

10. Zemljiščino ali gruntno razdeljenje: a) Ali so posestva bolj ali manj razdrobljena; kako so velika in koliko jih je; ali je kaj skupnih večih pašnikov, kaj pristav in velikih posestev; po tem v kaki primeri je prostor kmetijskega zemljišča velikega posestva k malemu posestvu; b) koliko je vsakega obdelovanja po prostoru; c) kako zemljišča leže v primeri k hišnemu in kmetijskemu poslopju; in v zvezi s tem, ali so vasi goste.

11. Kako se kmetuje: a) Navadni načini kmetovanja (trojnopoljsko, kolobarsko, ali tako, da se njiva v laz ali ledino pušča itd.) pri velikem posestvu, kakor pri malem; potem koliko je prahe v primeri k obsejani zemlji; b) ali je več ali manj delavcev potreba, in ali se ima kaj poslov in drugih kmetijskih delavcev, po tem kaj stane njih zdrževanje in zaslužek z ozirom na to, ali je obilo ali malo delalnih rok; c) vprežne moči, s pristavkom, kakošna je vprežna živina, kako se vozi, orje, vlačí (braná) itd. ali s čveterjo ali s parom itd., potem po kolikrat se sploh za vsako žito ali sadež orje in vlačí ali braná; d) ali se rabi in kakošen gnoj, kostí, lapor, apno, sadra (mavec), pepel, trohlina, stelja ali drugi gnojni nadomestki; e) kako se kmetuje ali ravna z gozdi.

12. Po čem se zemljišča prodajajo ali v zakup (štant) dajó.

Kako je poprek kupščina in zakupščina (štantnina) od večih, srednjih in manjih posestev in celih kmetij, potlej od posamesnih zemljišč in parcel iz zadnjih 15 let.

13. Po čem so drva na porobku (rastilu) po d. a. sežnju 30" dolga trdega in mehkega lesa, potem kakošen je poprek jesenski vinski kup tistega leta, kterelega je vino zrastlo.

14. Poprečni kup tistih stvari (materijala) in prirodnin ali pridelkov, ki jih je za obdelovanje potreba.

(Dalje prihodnjič.)

O zadevah požiganja ljubljanskega močvirja.

Vredništvo je prejelo sledeči dopis:

„Kakor v druge srenje, kjer si morajo z ognjem mah ali močvirje zboljševati in gnojiti, tako je tudi k nam prišla komisija zastran tega 29. julija t. l. ob 6. uri popoldne, da nas zasliši, kdaj in kje da bi mi radi močvirje požigali. Mi smo tem prav uljudnim gospodom z veselo nado, da bomo vslišani, kar bomo zahtevali, razlagali svoje želje; al žalibog, kaka žalost nas je polila, ko so gospodje odrekli našim željam, — da bi radi imeli prostost v tej reči, to je, da bi žgali, kadar in kjer mi za dobro in potrebno spoznamo, kajti naše močvirje so stare senožeti, ki so zdaj puste postale in celó malo rodijo, ako bi jih pa preorali in požgali, bi nam veliko obilniše rodile; za požiganje takih se pa ne dá čas odločiti, ker v takih senožetih je že vsa šota nekako s prstjo namešana, ta pa ne gori tako rada, kakor

kaka druga bolj kosmata šota; to požiganje bi se brez vse škode godilo vsaki letni čas. Druga močvirja pa naj bi se saj v jeseni in spomladi vsako leto, brez ovire požigala, kajti vsak pameten človek lahko spozná, da samo v jeseni se ne more zadostno tudi za spomladanske setve požigati, deloma zato ne, ker v dopuščenem jesenskem času vse njive, za to odločene, še niso prazne; deloma pa zato ne, ker zraven za to pripravljenih njiv se še mnogokrat znajdejo suhe in zelo vnetljive tvarine, zaradi katerih se mora jesensko požiganje opustiti in spomladansko želeti. — Komisija nam je na vse to odgovorila: mi ne moremo nič dovoliti; zaradi tega morate na vrata deželnega zbora potrkatí; akoravno so gospodje naše zahteve za pravične in koristne spoznali in bi nam radi pomagali, vendar niso mogli nam nič dovoliti; rekli so, da so kakor človek z zavezanim rokama, ki bi rad delal, pa vendar le ne more. Al kaj nam pomaga nazočnost take komisije? — kaj takošnega sami lahko storimo.

Mi pa sami v deželni zbor ne moremo, in nam tudi ni treba hoditi, saj imamo rodoljubne može, katerim sebe in vse, kar imamo, zaupamo. Naj tedaj ti gospodje v deželnem zboru govorijo za to našo reč. Naj prestane postava, ktera nam prepoveduje močvirje prosto požigati; saj je za oproščenje zemljišč že davno postava narejena; smo pa v tej zadevi vendar le omejeni. Kako to? Ali naj se saj sedanja postava toliko predela, da nas ne bo okrajna gospóska zaradi „hudodelstva spomladanskega morastnega požiganja“ kaznovala. Rajši nam pustite novce, ktere bi mogli za kazen plačati, da plačamo davke ž njimi, za kar nam silo trdo gré; potem pa ne bo treba, da bi sodnije našo živinico in drugo orodje za ostali davek prodajale. Pomagajte nam, in mi si bomo pomagali.“

V Brezovici 30. julija 1869.

Srenjski svetovalci v imenu vseh srenjčanov.

Dostavek vredništva. Temu dopisu je treba nekoliko razjasnil, ktera vredništvo more dati iz obravnav deželnega zbora. Dokler ni bilo deželnega zbora, ni bilo nobene postave o požiganju močvirja, ampak c. kr. deželna vlada je po svoji volji dovoljevala ali prepovedovala požiganje, in tako se je pripetilo že tudi, da je bilo leto, ko se mah celó ni smel žgati. Taka samovolja v prejšnjih časih je, kakor se bere v zapisniku deželnega zbora leta 1861. napotila Vašega poslanca dr. J. Bleiweisa, da je predlagal deželnemu zboru, naj se po izgledu družih dežel, kjer tudi mahovje požigajo, osnuje postava, po kateri se odloči požiganje tako, kakor je na korist močvirnim zemljiščem, al tudi sosednim posestnikom tacihi zemljišč ne na škodo; po taki postavi bo, vsak imel pravico požigati in ne bo še le odvisen od tega, ali dovoli to požiganje kak deželen poglavar ali ne. Deželni zbor je sprejel ta predlog in izdelal je tako postavo na podlagi zaslišanja mnogih gospodarjev, ki imajo posestva na močvirji. Postavo to je potrdil presvitli cesar. Ona daje gospodarjem veliko prostost požiganja v jeseni in spomladi, ne more pa pripustiti, da bi se z ognjem delalo kakor bi kdo hotel, ker se morajo varovati tudi drugi posestniki. Res, da se s požiganjem napravlja gnoj morastni zemlji in da gnojiti brani bi se ne smelo nobenemu gospodarju. Al gnoj, ki se z ognjem — z ognjem! — dobiva, ni tako nenevaren gnoj, kakor je gnoj, ki se iz hlevov vozi na polje. To je treba dobro pomisliti! Zato ne veljá tukaj sklic na oproščenje zemljišč. — Da so Vaša pusta tla požiganja potrebna, to Vam radi verjamemo; al tega v gori navedenih vrsticah niste dokazali, zakaj bi po-

žiganja na teh zemljiščih nikakor ne mogli opraviti v jeseni ali spomladi, saj je vendar nasledek požiganja vselej le naprava pepela, ki je zemlji gnoj, — gnoj se pa najbolj povsod le v jeseni ali spomladi zemljiščem. Čemu ravno tedaj tukaj drugač? — Ako je komisija, kakor pravite, Vaše želje za pravične in koristne spoznala, morala jih je tudi zapisati v protokol, in jih deželnemu odboru vedeti dati. Ali bo to storila ali ne, tega ne vemo; da pa Vaše želje pridejo pred deželni zbor, treba, da napravite pismeno prošnjo do njega, sicer deželni zbor nima nič pred seboj, kar bi v prevdarek vzel, ker se od njega ne more zahtevati, da bi za vse to vedel, kar v časnikih stoji. Pismena prošnja (peticija) do deželnega ali državnega zbora pa se navadno izroči kakemu poslancu, da jo podá zboru. Tako storite tudi Vi in svojo prošnjo do deželnega zbora izročite svojemu zastopniku. Ali se bo môgla vslišati tako, da postave ne podere, bode se pokazalo še le po tem, ko se bojo v pismu Vašem vzroki na drobno brali, za kaj bi ravno pri vaših zemljiščih izjeme treba bilo memo družih.

Letošnja sviloreja v Boštanju na Dolenskem.

Veselo je brati po časnikih, kako marljivo se se tu in tam na Kranjskem kmetovalci in tudi drugi poprijeli sviloreje. Pa tudi pri nas nismo držali križema rok. Pridelali smo trije 240 funtov zdravih kokonov. In sicer po tej poti: gosp. Lojze Dermelj je dal meni in Francetu Planincu semena brez plače, kolikor sva ga zahtevala. Jez sem napravil svojo galetu kar v šolski sobi. Vsa reja črvičev se je tedaj godila pred očmi šolarjev. Otroci so veselo ogledovali, kako se črviči redijo in svila pridobiva. Radi so tudi pomagali črvičem murbovo listje polagati, in jim lese snažiti. Dajal sem tudi nekterim otrokom po nekoliko črvičev na dom, da so jih sami izredili. In res so se jim prav lepo v kokone zapredli. V vsaki vasi imajo zdaj nekoliko semen za črviče. *) Pa tudi murbovih dreves se jim ne manjka, ker je naša fara dobro prevedena ž njimi. Sam gosp. Lojze Dermelj jih je posadil 500; Anton in Janez Planinec vsak po 200; v šolski drevesnici jih raste še zdaj čez 600, akoravno smo jih že letos čez 300 razdelili med naše farane. Tako se je nadjati, da bo sčasoma pri nas sviloreja dosegla visoko stopinjo. Ko smo pri nas osnovali šolsko drevesnico, n smo pričeli murbovo seme sejati, so se nam nekteri kratkovidneži zelo posmehovali in nam svete dajali, naj bi se raje kaj družega sejalo na vrt, kakor pa ta prazna reč. Al zdaj, ko so čuli, da smo za pridelane kokone lepe denarce dobili, ne čislajo zdaj nobenega drevesa bolj, kakor murbo. Vsaki si želi murbovih dreves nasaditi, in tako začeti koristno svilorejo. Bog daj srečo!

Florijan Kaligar, učitelj.

Starozgodovinske stvari.

Starinski denarji najdeni v trbovljski fari.

Spisal Davorin Trstenjak.

Lani julija meseca so v vesi imenovani Doberna, $\frac{3}{4}$ ure od trbovljske farne cerkve, izkopali več kakor 400 starinskih denarjev, ktere je gosp. Knabl popisal v časopisu „Mittheilungen zur Erf. von Baudenkmalern sl. XII — XIV“, kjer je lahko tudi vidiš litografirane.

Samo na enem denarji najdeš možko bradato obličje, na drugih je izobražen konj ali sam, ali da nad

njim še vidiš kolesce, in to pričuje, da sta to simbola solnčnega božanstva. Na nekterih se najdejo črke T. I., na enem pa O. T. E. Kaj te črke pomenijo, bode se težko dalo odločiti.

Obširni popis se lahko bere v omenjenem časopisu; jaz samo hočem tukaj govoriti: čegave da so?

Gosp. Knabl sledi po narodnosti onega, ki je ta zaklad zakopal in piše: „Eine weitere Frage könnte gestellt werden, welcher Nationalität derjenige war, der den Schatz vergrub? Allein diese beantwortet sich von selbst, wenn man weiss, dass die Bewohner in der Nähe des Fundes noch in den ersten christlichen Jahrhunderten *) „Kelten“ waren, wie eine am 15. Mai 1867 entdeckte und in der Filialkirche ($\frac{1}{4}$ Stunde von Doberna gelegen) H. Kreuz in Retje eingemauerte Inschrift bezeuget, welche die Namen: Diastvamar, Ibliend, Coma, Chilo und Solimara nennt“.

Da bi nam gosp. Knabl bil povedal, kaj ta imena v keltščini pomenjajo, in jeli so po gramatičnih pravilih keltskega jezika složene, prav hvaležni bi mu bili; al že prvo ime možko: DIASTVAMAR nima keltiškega stroja, ker vezilnika a keltiščina nepozná, dobro pa ga pozná slovenščina; primeri imena: Velkavrh, Pustavrh, Hudabiunik itd. za: Velko — Pustovrh itd., toraj Djastvamar stoji dialektično za Djastvomar. Ker je mar enako s severnoslov. mer, mër, mir, primeri imena štajarskoslovenskih vesi: Godemarci, Vitomarci; toraj sufiks v pomenu: clarus, inclitus = slav. Tako nam tedaj ostaja razlaga besede Djastvo; ta pa druga ni kot starobolgarska дѣйство, djestvo, ἐνέργεια, дѣйствити, djestviti, ἐνέργειν. Djastvamar je toraj ἐνέργεια clarus.

Da so po djestvu nekdanji Slovani pridevali otrokom svojim imena, pričujejo staroruski: дѣя, Djeja, starosrb.: дѣяна, Djejana, дѣянь, Djejan, ἐνεργής, effica. (Glej: Monum. Serb. 1434. 1362. in Moroškim Imenoslov. Slavj. str. 82.)

Ravno tako je ime IBLIEND slovensko po koreniki in obliki, in se vjema z novoslov. Ibljed; zavoljo sufiksa primeri staroslov. ягнѣд, beri: jagnend, novoslovensko jagned, populus nigra. Ibljend iz temata *ib*, iz kterege staroslov. imena: Ibor, Ibro. Ibar. Iba pomenja: salix, toraj Ibljend človek v iblji, v kraji, kjer ibe rastejo, rojen.

Tudi ime Koma je slovensko, in pomenja: okrogla, rotunda, odtod komol, diminut. komolec. Pri starih Rusih najdemo imena: Komo, Kom, pri Polacih: Komor in Kom, dalje Koman (Moroškin l. c. str. 102.).

Ime Kilo najde sorodnike v staropoljskih imenih: Kil, Kiles, v gorenskih Kilan itd., brž ko ne po lastnosti trupla primeri: kila, hernia, kilav, negoden, immaturus.

Solimara pomenja to, kar Solislava, ktero ime se najde v staro-moravskih listinah; primeri še imona: Solirad (Codex Pol. Major 1136. 2), Solimaz, Salimazovič (Ipatiejevski Ljetop. 1159) itd.

Tudi v Trbovlji so najdeni rimski kameni, na katerih najdemo več slovenskih imen; jaz samo navajam ime Ninassa = Ninaša; zavoljo sufiksa primeri imena: Adaša, Domaša, Panaša, Ljubaša, Rantaša. Ninaša najde sorodnike v staromoravski: Ninej, Ninic, Nino, staročesk.: Ninoh, Ninoš, dalje v imenih: Ninognjev, Ninomysl, Ninoslav; primeri še imeni moravske vesi: Ninašov, česki: Ninonice, štajarskoslov. Ninovo itd.

*) Če še „in den ersten“, toraj v prvem, drugem in tretjem stoletji — kam pa so zginili v četrtem, petem, šestem? Zgodovina nam nič ne pové, in tudi ne more, ker niso nikdar bili tukaj stanovitni prebivalci.

Pis.

*) To je očitne hvale vredno početje.